

Вас. Різниченко.

Земляки, ДОСТОПАМ'ЯТНІ УРОЖЕНЦІ ЗЕМЛІ КОНОТОПСЬКОЇ.

==
ВИПУСК ДРУГИЙ.
<==

Петро Прокопович,

батько українського раціонального бжільництва.

„На превеликий жаль, ми взагалі виховуємося на чужій славі, іноді фальшивій, і не знаємо багатьох славних навкруг себе, не знаємо рідного... У нас не встигла померти людина, як пам'ять про неї зараз же зникає, семейні перекази забувають ся, фамільні архиви гинуть всіма видами гибелі—від вогню, від ножа, від руки, від некультурности, від байдужости нашої і т. и.“

С. Пономарьов.

К И Ї В.

Друкарня 1-ої Київської Друкарської Спілки. Трьохсвятительська 5.
1916.

Петро Прокопович

Українського національного університету

Відомості про видачу книжки
на ім'я Петра Прокоповича
в бібліотеку Українського національного університету
в Києві, 1928 року.

К. П. В.

Друкарня І. О. Київської Друкарської Співдружності в Києві, 1928 року.

Земляки,

ДОСТОПАМ'ЯТНІ УРОЖЕНЦІ

ЗЕМЛІ КОНОТОПСЬКОЇ.

==
ВИПУСК ДРУГИЙ.
==

Петро Прокопович,

батько українського раціонального бжільництва.

„На превеликий жаль, ми взагалі виховуємося не чужій славі, іноді фалшивій, і не знаємо багатьох славного навкруг себе, не знаємо рідного... У нас не встигла померти людина, як пам'ять про неї враз же зникає, семейні перекази забувають ся, фамільні архиви гинуть всіма видами гибелі—від вогню, від ножа, від руки, від некультурности, від байдужости нашої і т. н.“

С. Пономарьов.

К И Ї В.

Друкарня 1-ої Київської Друкарської Спілки. Трьохсвятительська 5.

1916.

ВНООФ
30 9НО 20 18 р.

Центр
научная библиотека
АН УРФ
АКТ № 197
№ 10

2744429

Петро Прокопович, батько українського раціонального бжільництва.

(З нагоди 100 роковин винаходу ним першого розбірного вулика).

„На прівеликий жаль“, каже підомий бібліограф С. Пономарьов ¹⁾, „ми взагалі виховуємо ся на чужій славі, иноді фалшивій, і не знаємо багатько славного навкруг себе, не знаємо рідного... У нас не встигла померти людина, як пам'ять про неї зараз же зникає, семейні перекази забувають ся, фамильні архиви гинуть всіма видами гибелі— від вогню, від ножа, від руки, від некультурности, від байдужости нашої і т. и“... Українська дійсність і історія повні примірів такого позорно-байдужого, неповажливого відношеня потомства до своїх великих людей. Ми їх не станемо тут наводити. Вони відомі кожній хоч трохи освіченій людині. Нам хотіло ся б замість сього нагадати землякам, хоча б в самих загальних словах, про одного такого напів-забутого, але великого діяча нашого мивулого—Петра Прокоповича, основоположника культурного бжільництва на Україні (а також і в цілій Росії) і основателя першої школи пасішництва. Як раз в 1914 році мивуло рівно сто років з того часу, як ним був зроблений один, вельми важний в історії раціонального бжільництва, але, на жаль, мало кому відомий із широких кругів нашого громадянства, винахід, мавший згодом такий кардинальний вплив на справу практичного бжільництва. Маємо на думці винайденый ним в

1) Земляки (достопамятныя уроженцы Черниговской земли). Черниговъ, 1898 г.

1814 році так званій перезоротній (або, як він сам його назвав, втудочній) вулик, ставший потім називатись вуликом прокоповичівської системи, або, просто, вуликом Прокоповича. В історії культурного бжільництва вулик сей цікавий тим, що се був перший з'явившийся в Європі розбірний вулик. Німецька, а за нею і иньша пасішницька учена література, приписує честь винаходу першого такого розбірного вулика відомому силезькому пасішникові—пасторові Держонові. Дійсно, через деякий час після винаходу вулика Прокоповичем, аналогічний вулик винийшов і Держон. Винахід його паробив багацько галасу в Німеччині і одразу повлав міцні підвалини широкому його з'ужиткованю в пасішництві. Однак, приписуючи винаход першого розбірного вулика Держонові, не треба забувати одного, а саме, що в той час, коли Держонові не було іще й трох років, розбірний вулик широко з'ужитковував ся уже на пасіці Прокоповича¹⁾. Єдине, що має під собою реальний ґрунт в сім звязуваню винаходу першого розбірного вулика з іменем знаменитого силезького пастора, се, хіба, те, що з з'явленем Держоновського вулика, розбірний вулик получив дуже велике росповсюдженє в Європі. Сим, на нашу думку, і обмежуєть ся уся заслуга Держона в ділі користуваня в бжільництві розбірним вуликом; таким побитом, заслуга ся далеко скромніша тієї, котра, звичайно, йому приписуєть ся.

З зовнішнього боку вулика Прокоповича і Держона майже нічим не різнять ся і тільки в внутрішній будові мають незначні особливости. Се і дало привід проф. Краузе висловити ся про вулик Держона, як про наслідуване вуликові Прокоповича, хоч иньші пасішники, найбільш німецькі, тримаюгь ся зовсім протилежної думки. Не будемо, однак, після сказаного, казати тут—што у кого позичив в слову винаході—чи німець Держ-

¹⁾ Держон народив ся въ 1811 році, вулик же Прокоповича був винайдений в 1814 році.

жон у українця Прокоповича, винайшовшого свій вулик на кілька років ранійш Держона, чи навпаки, українець Прокопович у німця Держона, чи, може, кожний з них прийшов до сільної думки про винахід розбірного вулика зовсім самотійно і незалежно оден од другого.

Нехай німці кажуть, що перший його винайшов вімець Держон, французи—француз Радуан і т. д.—дага винаходу того, другого й третього каже своє. Цікава думка, межи иншим, про се другого відомого українського пасішника—Степана Великдана, сучасника Прокоповича і його любимого ученика. Категорично висловлюючись про вулик Держона теж як про безперечне наслідувалє вуликові Прокоповича, Великдан задає питанє, відкіля ж пастор Держон міг дістати відомости про конструкцію Прокоповичівського вулика і відповідає, що їх міг дати йому бувший ученик школи бжільництва Прокоповича, нівий Госпраа Шульд. Безперечно, що як би Держон доскональнійш познайомив ся був з системою бжільництва Прокоповича й будовою його вулика, він би не міг не зробити точ-в-точ такого ж самого вулика, як Прокоповичівський: взявши за зразок при винаході його вулик Прокоповича, Держон добавив до нього багацько дечого зайвого, зовсім нецотрібного і завважаючого в раціональнім бжільництві¹⁾.

Вуликом Прокоповича користують ся ще й досі на деяких пасіках України. Цікаво тут одмітити що в той час, як вулик Держона, зроблений багацько років після вулика Прокоповича, зразу ж набув дуже великої слави на Заході, такий же самий вулик, зроблений у нас на Україні Прокоповичем на стільки ж років ранійш од Держона, як се й завседа буває у нас в таких випадках, не знайшов відповідної оцінки з боку наших бжолярів,—і тільки, на прегеликий сором для

¹⁾ П. И. Прокоповичъ. Школа пчеловождения. М. 1866.

нас, потребувалась санкція Держона, щоб такий користний і цінний винаход знайшов загальне признанє. А про те, се а ні кріхотки не зменшує значіння винаходу Прокоповича.

Майже вся пасішницька праця Прокоповича пройшла в його хуторі біля сіл Миченки і Пальчики, поблизу Батурина—колишньої столиці Гетьманів України. Тут він написав пайкращі свої твори по бжільництву, тут він заснував першу в Росії і на Україні школу пасішництва, сюди з'їздились до нього побірати науку—як правильно пасішникувати—пасішники майже зо всіх кінців України і Росії, тут же, нарешті, він вигадав і той „втулочний“ вулик, про котрий ми тільки що балакали.

Петро Прокопович народив ся 29 червня 1775 року в селі Миченках, Конотопського повіту, Чернігівської губернії, де батько його був священником однієї з тамтешніх церков. Бувши сам, по словам С. Великдана ¹⁾, одним із ученійших людей свого часу, він старав ся і синові своєму дати можливо кращу освіту, і з сею цілю оддав його в єдину в той час у всій Росії вищу школу—Київську Духовну Академію. Скінчивши дуже добре Академію, майбутній основоположник раціонального бжільництва на Україні і в Росії силою обставин і проти своїх бажань, поступив на військову службу, під час котрої був в персидському поході і брав участь, під начальством славнозвісного Суворова в здобутті Праги і Варшави. Примушений, однак, через кепський стан здоровля, винути в 1798 році військову службу, він остаточно переселяєть ся в рідні Миченки, де і віддає себе виключно бжільництву. Маючи невеличку, позіставшу від батька, пасіку, котра складалась після пожежі в 1801 році всього із кількох вуликів, він, завдяки енергії, знанням ²⁾ і любови до

1) Черниг. Губернск. Відом., 1876 р., № 20, стор. 4.

2) Прокопович знав, межи иньшим, такі мови: латинську, грецьку, польську, італійську і німецьку, не кажучи про українську і російську мову.

бжільницької справи, швидко збільшив її, дійшовши до того, що в кінці 8-го року занятя ним бжільництвом вона налічувала вже біля 600 вуликів. Незабаром він встиг виявити таку діяльність, що слава про нього, як про найкращого пасішника, стала лунати не тільки в рідній Україні, але і далеко за межами її, поширившись навіть за кордон. Пасіка його швидко росла, як боку числа, так і з боку якості. До нього, як до найкращого в Росії знавця бжільництва, стали зїздитись побірати науку раціонального пасішництва люде зо всіх кінців Росії і України. Тут були представники і правобережної і лівобережної України, і Польщі, і Кавказу, і Рязанської, і Казанської і иньших далеких губерній і місцевостей Росії. Були навіть чужоземці (напр., Г. Шульц). Батурин, Батурящина і взагалі Конотіський район, де, головним побитом, протїкала діяльність Прокоповича, зробив ся незабаром центром, осередком бжільництва в Росії і, зокрема, на Україні, куди зїздились для студійованя раціонального бжільництва представники самих найрізноманїтнїйших місцевостей Російської імперії. Не дурно деякі старі підручники географії України, в відділах „Галоросія“ або „Занятя населеня Російської імперії“, і досі звуть по традиції Батурин і Конотіп і, взагалі, Конотіський повіт центром бжільництва в Росії...

Але особливо побільшилось значїне Батурина в справі бжільництва з того часу, як в 4 верстах від нього Прокоповичем була заснована в 1728 році школа пасішництва. Завдяки сїй школі, зразковій пасіці Прокоповича і його діяльності сильно повислось як з боку продуктивности так і з боку якості виробленя пасіками Гетьманщини меду і віску. Багато пасішників, що вели свої пасіки на самих примітивних підставах, перейшли до більш раціонального способу веденя їх, почали вживати розбірний вулик і иньші винайдені Прокоповичем бжільництвї зпарядя.

Повиспла ся також і якість воскових свїчок

Батуринського свічного заводу Гетьмана Розумовського, котрі, по словам самого Гетьмана, іще в 80-х роках XVIII віку не уступали „въ разсужденіи ихъ бѣлизны и чистоты французскимъ“ і замовлялись навіть за кордон (в Копенгагу) ¹⁾. До нас дійшов з 1827 року не позбавлений цікавості з цього боку лист від одного з постійних клієнтів Батуринського гетьманського заводу, з котрого можна бачити, що од початку 30-х років минулого століття Батуринські свічки широко славились не тільки на лівобережній Україні, а і на правобережній, замовлялись, не зважаючи на свою дорожнечу і істнуванє там свого заводу, в Київ, в Печерську Лавру...

— Я знаю,—каже автор листа,—що вони (Батуринські свічки) дорого коштують, в чім, будь ласка, і не сумнівайтесь... До цього часу,—добавляє він в кінці,—я платив за сі вироби гетьманської економії по 100 карбованців за пуд... ²⁾.

В школі Прокоповича проходило ся як практичне, так і теоретичне бжільництво. Читались лекції по бжолознавству, ізучало ся пасішництво у єгиптян, греків, римлян, шведів, данців, німців, французів і иньших народів, як старіх так і сучасних; школярі знайомились з усякими істнувавшими тоді системами бжільництва (Берлепша, Держона, Фальпа і н.), самі ухажували за пасікою, учились робити вульки, роївні, вришки на них і иньші пасішницькі причандали.

Взагалі, значіве школи Прокоповича в історії розвитку раціонального бжільництва в Росії і на Україні величезне. Се була перша у нас школа, що поставила собі за ціль піднести бжільництво до степеню науки. Не зважаючи на брак тоді у нас в сій справі усїляких традицій, наука в школі

¹⁾ А. Васильчиковъ. Семейство Разумовскихъ, т. I, СПб., 1880, стр. 383 (лист К. Розумовського).

²⁾ А. Лазаревскій. Батуринскій заводъ восковыхъ свѣчей гетмана Разумовскаго. (Очерки, замѣтки и документы по исторіи Малороссіи. Т. II, К., 1895).

була поставлена зразу ж на належну височінь. За все своє більш авіж півстолітнє істноване вона випустила масу осьвічених спеціялістів, котрі, рсзсіявшись по всій Росії, понесли у всі кінці її правдиві думки про бжолу і раціональне бжільництво. Се були перші піоніри у нас раціонального бжільництва. Багацько з них потім позаймало посади учителів в школах садівництва, хліборобства і бжільництва і з честю виконало свій довг перед батьківщиною. Деякі ж з них zostавили після себе спомин в ученій пасішницькій літературі і імена їх займають почесні місця в історії розвитку пасішницьких ідей; із них можна назвати: Повомарьова, написавшого „Руководство къ практическому пчеловодству“—се, по одзиву тогочасної критики, найкраще із усіх руководств в той час по бжільництву, як наших, так і чужоземних ¹⁾; Костенецького, написавшого працю під заг. „Письма о пчеловодствѣ“, котрі тодішня критика також дуже високо цінила, називаючи їх „замѣчательнѣйшимъ у насъ явленіемъ, какъ въ практическомъ, такъ и въ теоретическомъ отношеніи“ ²⁾; Покорського Журавва, написавшого „Опытъ историческаго обзора пчеловодства въ Россіи“, Великдана і багацько иньших. Сі пасішники і цілий ряд иньших послідувателів Прокоповича, вийшовших з його школи і утворивших в науці згодом т. зв. прокоповичівську школу, гаряче підтримували в своїх творах метод свого учителя, встигший од сьому часу розповсюджитись, по словам Великдана, не тільки у всі кінці України, але і в такі, наприклад, далекі місцевости Російської держави, як Кавказ, Сибір і навіть за кордон, в Австрію ³⁾...

Сам Прокопович не zostавив нам скільки небудь повної і систематично складеної написаної методи свого бжільництва, хоч і надрукував чимало коштовних статей і заміток з області бжіль-

1) Основа, 1861, II.

2) Ibid.

3) Черниг. Губ. Вѣд., 1876, 20.

ництва в різних сільсько-господарських часописах і виданнях 1800—50 р. р. (головним побитом, в „Землед. Журн. Импер. Моск. Общ. Сельск. Хозяйства“ і „Земледельческой Газеті“). Всі вони характеризують їхнього автора, як вельми вдумчивого ученого практика і тонкого обсерватора, а деякі з них, як, наприклад, статі про матки, про види гнізд, про господарюване в бжільництві і інші, незважаючи на свою давність, і до сього часу не втратили своєї первісної цікавості. Ось що каже про них відомий український пасішник Покорський Журавко:

— Всі дійшовші до нас праці П. Прокоповича, — пише він ¹⁾, — носять на собі відбиток безперечної самостійності, глибокого уміня вглядувати ся в суть іще необслідуваних фактів, надзвичайної логічності виводів, тонкості обсервації і, нарешті, оригінальності викладу...

Сим, однак, не обмежуєть ся значіне діяльності Прокоповича, як батьва раціонального бжільництва у Росії. Ним удосконалена, тоді ще не оброблена, наукова термінологія, зроблено чимало коштовних поліпшень в практичному пасішництві. Його працею, діяльністю, бжільництво, перебувавше тоді у нас в стані промисла, возведено на степень науки; появил ся інтерес до його студійованя, появили ся спеціальні розвідки про бжільництво, переклади творів чужоземних пасішників і т. и. Багацько де чого такого, що не було відомим до Прокоповича, стало звісним тільки з появленем його праць... „Про п'ять сортів маток і їхню плодовитість“, каже С. Великдан ²⁾, „про значіне в бжоліному семействі трутнів, про здібности бжол-робітниць, про п'ять частин бжоляного заносу, на котрій поглянувши, він зразу ж міг узвати чого саме сім'ї бжол бракус і яким способом сього браку можна позбавитись, про самий дійсний засіб ви-

¹⁾ „Опыт историческаго обзора пчеловодства въ Россіи“.

²⁾ Черниг. Губ. Вѣдом., 1876, 20.

гоювати бжоляну хворобу—гнидець і метелицю, про припинене бжоляної крадіжки і про багацько дечого иньшого віде і нікому не було звісно. Він вигадав „грамоту пасішника“—Геніяльний утвір, про котрий сам часто казав, що як хто посідає повним знайомством з п'ятьма сортами бжоляних маток і знає, як з'ужитковати з його „грамоти пасішника“, той може бути упевненим, що досяг найбільших відомостей про раціональне бжільництво. Обсервація його медодайних рослин, кваліфікація їх користности, студійоване і кваліфікація атмосферичних впливів на сі рослини, котрі в деякі періоди часу бувають взяточні і безвзяточні і т. и. „удивительно вѣрны и точны“. Його система поширилась скрізь по всій Росії—в Сибір, на Кавказ і навіть за кордон в Австрію. Він вигадав і вулик, що по своїй зручності і оригінальності займає перше місце серед до сього часу (1876 р.) вигаданих вуликів“. Один із таких вуликів, власноручно зроблених Прокоповичем в 1814 році, був в 1913 році привезений бувшим учеником Прокоповичевої школи П. Шереметом в Петроград і подарований Петроградському музеєві Товариства Пасішників¹⁾.

Такі, в самих коротких словах, заслуги і значіне П. Прокоповича. Як ні великі, як ні грандіозні вони, але наша байдужість до пам'яті сеї видатної по своїм виключним заслугам людини, простягалась так широко, що от уже пройшло біля 65 років зі дня смерті Прокоповича (22 березня 1850 р.), біля 140 років зі дня народження, рівно сто років з часу винаходу розбірного вулика, а ми ще й досі ніяк не зібрались видати повного збірника його творів, розкиданих по різних журналах першої половини минулого століття²⁾... А межі

1) Рада, 1913 р. № 155.

2) В 1866 році був виданий підручник бжільництва по методу Прокоповича, написаний на підставі статей і заміток покійного, під назв. „Школа пчеловодження П. И. Прокоповича, дійств. члена И. М. О. С. Хоз. и др.“ М. 1866. (Друге видане 1874 р.).

тим, був час, коли говорили про увіковічене його імени навіть монументом.

— Прийде ще час, особливо по виході в світ всіх його творів,—писав в 1876. році з нагоди 100-х роковин з дня народження П. Прокоповича його найближчий ученик і спадкоємець Степан Великдан,—коли пасішники, зрозумівши і оцінивши всю гравдіозність загальнокористних трудів його, воздвигнуть йому монумент¹⁾...

Прокопович помер глибоким стариком. Після його смерти вся його кольосальна пасіка, разом з школою пасішництва, перейшла до його любимого ученика і палкого прихильника його методу, не менш відомого українського ученого пасішника, Степана Великдана. Великдан не тільки не зменшив доставшого ся йому від Прокоповича наслідія, але навіть значно збільшив його. Так, приміром, відомий історик Микола Костомаров, одвідавши в 1878 році Батурин, оповідаючи на сторінках „Порядка“²⁾ про вражіння свої від побуту в древній столиці гетьманів України, каже, межи иньшим, що пасіка Великдана досягала в той час, як йому передавали в Батурині, 150 десятин землі, при чому одного, наприклад, сивяку було більш 30 десятин, решта була—червона і плачуча лоза, верба, клен, вяз, липа, малина, анґрус, байбарис, богородицька трава, фіялка і иньші медодайні рослини.

Багацько спричиняли ся до успіху і слави пасіки Прокоповича також і старі гетьманські гаї в Батурині—Іваца Мазепи, Кирила Розумовського, генерального судді Василя Кочубея і генерального писаря Пилипа Орлика.

Школа Прокоповича проістнувала до 1879 року, коли вона, після смерти Великдана, була закрыта, а решта спадщини Прокоповича, рухомої і не рухомої, в тім числі й відома Батуринська резиденція Гетьмана Мазепи—Гончарівка або Городок, де стояв пишний парк і дворець знамени-

1) Черниг. Губ. Вѣдом., 1867, 20.

2) Порядокъ, 1881 р., № 97.

того Гетьмана, розруйнований Меньшиковим при здобуті ним в 1708 році Батуринської кріпости,— продана з публичних торгів одному Ковотопському жидові—Юдовичеві (тепер Городок належить селянинові Белікову, купившому в свою чергу його у яврея; в Городкові—8 десятин 716 сажнів) ¹⁾. Не зважаючи однак на свою передчасну смерть, школа встигла викопати своє велике завданє: покласти підвалини раціональному пасішництву у нас. В цьому і полягає її значінє.

Будучи з роду українець, П. Прокопович, по свідоцтву відомого українського етнографа С. Носа ²⁾, любив і шанував усе рідне. Купивши біля Батурина для своєї пасіки історичний маєток з келією св. Дмитрія Ростовського і старим гаєм генерального писаря Пилипа Орлика, він розставив в соснових алях його вулики пасіки і переніс туди келію святителя.

— По чудній іронії долі,—зауважує з цього приводу С. Ніс ³⁾,—достояння двох українських історичних діячів протилежних політичних лагерів після смерти їх зійшлись до купи і тїнь Орликових сосен осїнила келію релігійних творевій святителя...

Люблячи і шануючи рідну історію, Прокопович туж щирю любов до рідної української минувшини передав і своєму найближчому і найкращому учневі С. Великданові ⁴⁾. Згадуваний уже історик М. Костомаров, одвідавши пасіку Великдана під час свого побуту в Батурині, передає де-які погляди і балачки з Великданом, характеризуючі Великдана, як крайного „українофіла“ 60-х років. В розмові з Костомаровим, Великдан виявив себе завзятим патріотом України і сторонником Мазепи. „На його думку“,—каже Костомаров ⁵⁾,—коли Ма-

1) А. Лазаревскій. Описаніє Старой Малороссіи, т. II; К., 1893. стор. 26С.

2) Кіевск. Стар., 1882 р., VI.

3) Ibidem.

4) Про С. Великдана і його діяльність буде ширше сказано в одному з найближчих випусків „Земляків“.

5) Петроградськ. газет. „Порядокъ“, 1881 р., № 27.

зепи і не можна зовсім виправдати, то у всякому разі треба віднести ся до нього з похвалою і вибачити йому за його перехід на бік Карла XII—через те, що царюване Петра Першого було для українців занадто невиносимим по своїй жорстокості“.

„Скільки я“,—продовжає далі Костомаров ¹⁾,—не силкував ся довести йому помилковости його поглядів—ніщо не помогло“...

Особливо не сподобало ся Великданові те, що Костомаров в деякій мірі несимпатично відзивав ся про козацькій устрій.

З іменем Великдана зв'язано також і розповсюджене популярних книжок на Україні, писаних українською мовою. В Пальчиках був у нього склад їх, де важний міг дістати собі українську книжку.

Пасіку Прокоповича - Великдана одвідало, окрім М. Костомарова, багатько відомих людей—історик О. Лазаревській, гр. Остен-Сакен, цар Олександр III під час свого побуту в Батурині і иньші. На спомин про їх відвідини Великдан кожного разу називав їх іменами який небудь вулик ²⁾. Кажуть, що був і Шевченко під час свого перебування в колишній столиці Гетьманів України.

II. Прокопович помер 22 березня 1850 року. Будучи з роду українець і палко кохаючи рідну Україну, її мову, природу, історію і традиції, він, згідно з козацькими традиціями, заповів поховати себе на широких степах рідної України, в котрій народив ся, виріс, прожив і в котрій протівлявся його діяльність...

Верстах в 6—7 від Батурина, недалеко від села Пальчики, одиноко стоїть, зарісши зі всіх боків зілем і травою, вурган-могила, що нагадує собою здалека одну із тих могил, про котрі геніяльний співець України сказав:

Високії ті могили,
Де лягло спочити
Козацькеє біле тіло,
В китаїву повите...

1) Ibidem.

2) Киевск. Стар., 1898, VI, 85—6.

Висовії ті могили
 Чорніють, як гори,
 Та про волю нишком в полі
 З вітрами говорять...

Поволі одначе того, як наближаєш ся до місця могили, се вражінє швидко зміняєть ся на друге—і перед очима мандрівця відкриваєть ся сумний вид забутих, кинутих на призволю долі самотно стоячих серед поля руїн—не то якоїсь печери, не то кам'яного склепа...

— Се могила батька українського культурного бжільництва, основателя першої школи пасішництва в Росії, винаходця першого розбірного вулика, знаменитого ученого пасішника П. Прокоповича...

А. Селиванов, автор „Исторического очерка развития пчеловодства въ Россіи“, розказуючи про Прокоповича, каже, межи иньшим, що біля його могили поставлено і того переворотного вулика, котрого він зробив в 1814 році власними руками.

— Достойний пам'ятник,—добавляє він,—знаменитому пасішникові!..

На жаль, тепер від сього пам'ятника не зосталось і пам'яті... Мало того, навіть сама могила заросла усяким зілем і дикими вустарниками і чиясь блюзнірська рука, приваблена жагою наживи, потурбувала мирний сон почившого труженника, вирвавши „з м'ясом“ двері од склепу...

На могилі нема не тільки яких небудь напсів і зовнішніх ознаків, що давали б які небудь відомости про поховану під нею людину, а навіть простого хреста, котрий би нагадував мандрівцеві про сьвятість сього місця, і де хто з мандруючого по безмежним степам широкої України люду зробив собі се місце вічного упокоєня великого працьовника, краси і гордості нашої Батьківщини, і, з'окрема, Ковотіщини—місцем виконування природних потреб...

А був час, коля там, де тепер доводить ся бачити отакий глум і блюзнірство над пам'ятю великої людини, над тлінними останками пові-

ника висїла лампадка і в нїй що дня і що ночі піддержував ся оговь... ¹⁾).

Інші часи були, иньші люде...

Тепер же, коли минуло 65 років зі дня смерти великого Конотопця, 100 років з часу винаходу їм знаменитого уля, коли завдяки його праці, діяльності вся Україна, Росія покрита сітю засїшницьких шкіл і бжільництво із промисла, яким воно було до Прокоповича, завдяки його трудам возведено на степенъ науки—нікому подбати не то що про лампаду, а навіть про подержанє його могили в достойному вигляді...

Звертаємось до всіх, кому дорога пам'ять повійного, хто не байдужий до інтересів рідного бжільництва, у кого тліє хоч іскра почутя пашани до великих працюювників землі рідної і їх праці: неже людина, зробивша такі виключні по своєму значіню услуги справі рідного бжільництва, не заслугує на більш достойне відвошенє до місця свого вічного упокоєня, а вїж те, котрим користуєть ся зараз?... ²⁾).

Конотіп.

Грудень, 1915 р.

¹⁾ Голосъ Ичеловода, 1915 г. № 15. П. Шереметь: Воспоминанія о могилахъ и школахъ П. Прокоповича.

²⁾ В одному з чисел „Черниг. Земск. Недѣли“ за 1915 рік (№ 49, стор. 2) знаходимо дуже радісну звістку про вшануванє пам'яти П. Прокоповича Конотопським Земством: міністр народньої осьвіти вдоволив проханє Конотопської Земської Управи аби дозволено було земську народню школу в с. Миченках, де народив ся Прокопович і заснував першу школу бжільництва,—назвати школою імени П. Прокоповича і повісити портрета Прокоповича в школі. Від щирого серця вітаючи сї заходи рідного земства біля вшануваня пам'яти великого земляка, звертаємо його увагу одночасно і на могилу Прокоповича: кому ж перш за всього подбати про її охорону і достойний вид, як не земству Конотона, в повіті котрого народив ся П. Прокопович, виріс, працював і помер?.. Адже по тому, як народ односить ся до пам'яти своїх великих людей і їхніх могил, міркують про степенъ культурности народу...

Видна Рос. Річників.

КІЇЖКИ:

- 1) П. Н. Прокопович, отаця української революції. ІІ 6 коп.
- 2) М. Н. Дроговицький. ІІ 12 коп.
- 3) На війні вийшов свій Батько. Матеріальна діяльність Батька. ІІ 25 коп.
- 4) Проєкт української університету в Батьку. ІІ 30 коп.
- 5) З минулого Батька. Частина І. ІІ 40 коп.
- 6) Батьківські листи. ІІ 20 коп.
- 7) На мості провідного татманського віара Хомі. ІІ 25 коп.
- 8) Теж на прямому парку. ІІ 15 коп.
- 9) На мості останнього Татмана України в Батьку. ІІ 25 коп.
- 10) Батьківський парк (Україна з дорозини сповинні). ІІ 10 коп.
- 11) Земляні достоїнства, уроченні землі Катані. ІІ 25 коп.
- 12) Батько перший М. Дроговицький (Характеристика його війни, інше, промаїна, людина і Україна). ІІ 20 коп.
- 13) Теж. Батько другий П. Прокопович, батько українського революційного життя. ІІ 30 коп.
- 14) Батько "Земляні" буде присвячений пам'яті Батька. ІІ 25 коп.
- 15) З минулого Батька (історичні наміри). ІІ 25 коп.
- 16) Батько. ІІ 25 коп.
- 17) Батько ж. Перейма з Мотри Ковальчик в Батьку. ІІ 20 коп.
- 18) Портрет Мотри Ковальчик. ІІ 20 коп.

ПОТОВІ КАРТИ:

- 1) Річка паризького Татмана України в Батьку. ІІ 2 коп.
- 2) Мотри провідного татманського віара Хомі. ІІ 2 коп.
- 3) Портрет Мотри Ковальчик. ІІ 2 коп.
- 4) Мотри Татмана Дроговицького з Москвою. ІІ 6 коп.
- 5) Мотри останнього Татмана України в Батьку. ІІ 6 коп.

Ціна 50 коп.

Видання Вас. Різниченка.

ПОЛОВА
119.80

КНИЖКИ:

- 1) П. И. Прокоповичъ, отецъ украинскаго раціонального пчеловодства. Ц. 6 коп.
- 2) М. И. Драгомировъ. Ц. 12 коп.
- 3) На руїнах минулої слави Батурина. Матеріяли для бібліографії Батурина. Ц. 35 коп.
- 4) Проект українського університету в Батурині. Ц. 20 коп.
- 5) З минулого Батурина Часть I. Ц. 40 коп.
- 6) Батуринське пасішництво. Ц. 20 коп.
- 7) На могилі придворного гетьманського лікаря Хоми Дуссика біля Батурина. (З фотогр. знімк могили). Ц. 35 коп.
- 8) Теж, на гіршому папері. Ц. 15 коп.
- 9) На могилі останнього Гетьмана України в Батурині. Ц. 25 коп.
- 10) Батуринський шлях. (Уривок з дорожних споминів „В резиденції Гетьмана Мазепи“). Ц. 10 коп.
- 11) Земляки, достопамятні уроженці землі Конотопської. Випуск перший. М. Драгомиров. (Характеристика його як воєнного мислителя, громадянина, людини і українця). Ц. 20 коп.
- 12) Теж. Випуск другий. П. Прокопович, батько українського раціонального бжільництва. Ц. 20 коп.
(Третій випуск „Земляків“ буде присвячений пам'яті бібліографа Ст. Ів. Пономарьова).
- 13) З минулого Батурина. (Історичні нариси). Часть II. Ц. 45 коп.
- 14) Гетьман Ів. Мазепа. Вірші. Ц. 20 коп.
- 15) Його ж. Переписка з Мотрею Кочубеївною в Батурині. З портретом Мотрі Кочубеївни. Ц. 20 коп.

ПОЧТОВІ КАРТКИ:

- 1) Руїни палацу останнього Гетьмана України в Батурині. Ц. 5 коп.
- 2) Могила придворного гетьманського лікаря Хоми Дуссика біля Батурина. Ц. 5 коп.
- 3) Портрет Мотрі Кочубеївни. Ц. 5 коп.
- 4) Могила Гетьмана Дорошенка в Московщині Ц. 6 коп.
- 5) Могила останнього Гетьмана України в Батурині. Ц. 6 коп.

Ціна ~~10~~ коп.